

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Головне управління освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Науково-дослідна лабораторія експериментальної педагогіки
та педагогічних інновацій

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ В ДОШКІЛЬНИХ І ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

 Методичні рекомендації

Київ • 2012

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Головне управління освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Науково-дослідна лабораторія експериментальної педагогіки
та педагогічних інновацій

Організація

**дослідно-експериментальної роботи
у дошкільних і загальноосвітніх
навчальних закладах**

Методичні рекомендації

УДК 352:373:001.8
ББК 74.2:72
О 64

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 8 від 26 квітня 2012 р.)

Укладачі:

Ковальчук В.І., Шапаренко Г.В., Базиль Л.О., Чорнобай Ю.В., Кукоба Н.М.

Рецензенти:

Гузій Н.В., завідувач кафедри педагогічної майстерності Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор.

Кочерга О.В., заступник директора Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент.

**Організація дослідно-експериментальної роботи у до-
О 64 шкільних і загальноосвітніх навчальних закладах : метод. рек.
/ укл.: В.І. Ковальчук, Г.В. Шапаренко, Л.О. Базиль [та ін.]. —
К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. — 76 с.**

У посібнику подано інформацію про вимоги до організації та проведення дослідно-експериментальної роботи в навчальних закладах, наведено зразки відповідних документів. Визначено зміст, структуру, особливості оформлення та вимоги щодо складання документів для проведення дослідно-експериментальної роботи в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах. Розроблено алгоритм здобуття статусу експериментального навчального закладу. Сформульовано засадничі аспекти експериментальної педагогічної діяльності.

Методичні рекомендації адресовані керівникам навчальних закладів, педагогам-практикам, молодим дослідникам, а також широкому загалу педагогічної громадськості.

УДК 352:373:001.8
ББК 74.2:72

© В.І. Ковальчук, Г.В. Шапаренко, Л.О. Базиль та ін., укладання, 2012
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012

ПЕРЕДМОВА

Реформування національної системи освіти спричинило потребу в оновленні діяльності навчальних закладів. Одним із компонентів модернізації освітньої галузі є дослідно-експериментальна робота. З огляду на це до дослідницької (гностичної) діяльності вчителя нині посилено увагу.

Педагогічне дослідження — це процес і результат діяльності, спрямованої на одержання нових знань про закономірності навчання, виховання і розвитку особистості, про структуру, теорію, методику і технологію організації навчально-виховного процесу, його зміст, принципи, методи і прийоми здійснення.

Оскільки єдино правильним і ефективним шляхом перевірки результативності запровадження інновацій у системі освіти є експеримент, експериментальна робота є складовою інноваційної діяльності.

Предметом особливої уваги експериментальної роботи має бути організація і проведення педагогічного експерименту, який характеризується обґрунтованим вибором експериментальних і контрольних класів або груп, достатньою тривалістю, правильним визначенням статистичної вибірки.

Педагогічні дослідження спрямовуються переважно на вивчення актуальних педагогічних проблем, пов'язаних із предметною діяльністю особистості, яка розвивається, та експериментальну апробацію нових педагогічних технологій. Діяльність, про яку йдеться, має бути особистісно розвивальною, тобто її кінцевою метою є розвиток особистості дошкільника, школяра, вчителя, тобто осіб, залучених до цієї діяльності.

Педагогічний експеримент — це загальнонауковий метод пізнання, який дає змогу одержати нові знання про причинно-наслідкові відношення між педагогічними факторами, умовами, процесами, науково-практичний механізм яких подано у нашому посібнику.

Педагогічні експериментальні дослідження пояснюють і передбачають нові факти та явища навчально-виховного процесу або окремих його аспектів. Розкриття внутрішніх суперечностей педагогічних явищ, які вивчаються, й дослідження шляхів чи засобів їх подолання — одне з головних завдань будь-якого педагогічного дослідження, бо тільки таке вивчення створює умови для наукового управління складними процесами навчання, виховання та розвитку особистості.

Найбільш поширеними в м. Києві нині є такі напрями дослідно-експериментальної діяльності:

- розвиток відкритої громадської активної системи «Школа повного року навчання»;
- психолого-педагогічний супровід дітей із особливими потребами через упровадження інклюзивної освіти;
- розвивальні моделі за науково-педагогічним проектом «Росток»;
- проектування моделі школи білінгвального типу;
- виховання учнів на морально-етичних цінностях християнства;
- формування культури здоров'я підростаючого покоління;
- упровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес ЗНЗ;
- адаптація зарубіжних освітніх систем до умов української школи;
- розвивальне навчання в освітній моделі загальноосвітніх навчальних закладів;
- інтеграція в освіті.

Кожний із дослідно-експериментальних проектів має чітко визначений, відмінний від інших науковий апарат, механізм організації і проведення.

У пропонованому посібнику висвітлено загальний алгоритм підготовки, організації і проведення дослідно-експериментальної діяльності в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах. Посібник стане у пригоді керівникам навчальних закладів, педагогам-практикам, молодим дослідникам, зацікавленим у розвитку дошкільної та загальної середньої освіти.

Нормативно-правове забезпечення дослідно-експериментальної роботи у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах

Для відкриття експерименту й подальшої організації дослідно-експериментальної роботи в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах варто керуватися такими нормативними документами:

1) закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про науково-технічну інформацію», «Про наукову і науково-технічну експертизу»;

2) Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 522 від 07.11.2000 р.;

3) Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 1054 від 23.11.2009 р. (Додаток 1);

4) Положення про порядок організації та проведення педагогічного експерименту регіонального рівня, затверджене наказом № 36 від 12.02.2008 р. Головного управління освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації).

Класифікація досліджень

Серед досліджень, що стосуються освітньої галузі, визначають такі різновиди: *фундаментальні, прикладні та розробки*.

Метою **фундаментальних досліджень** є вирішення завдань стратегічного характеру. Головним критерієм такого дослідження є розв'язання перспективного завдання. Тож у процесі його виконання роблять теоретичні висновки, спроможні внести серйозні зміни у розвиток освітньої галузі.

До основних характеристик фундаментальних педагогічних досліджень відносять:

- теоретичну актуальність, яка виражається у виявленні закономірностей, принципів або фактів, які мають принципово важливе значення;

- концептуальність;
- історизм;
- критичний аналіз науково некоректних положень;
- використання методик, адекватних сутності об'єктів дійсності, що пізнаються;

– новизну і наукову достовірність одержаних результатів.

Підґрунтям для **прикладних досліджень** слугують фундаментальні, які озброюють дослідників загальною орієнтацією в часткових проблемах, теоретичними та логічними знаннями, допомагають визначити найбільш раціональну методику дослідження. Водночас саме прикладні дослідження надають цінний матеріал для фундаментальних досліджень.

Основні ознаки прикладних досліджень:

- їхня наближеність до актуальних запитів практики;
- відносна обмеженість вибірки дослідження;
- оперативність у проведенні та впровадженні результатів.

До **розробок** відносять методичні рекомендації з окремих питань навчання і виховання, інструкції, методичні засоби та посібники. Вони ґрунтуються на прикладних дослідженнях і передовому педагогічному досвіді.

Характерні ознаки розробок:

- чітко окреслене цільове спрямування;
- конкретність;
- визначеність;
- відносно невеликий обсяг.

Так, методичні рекомендації, детермінуючи діяльність учителів і учнів, у той же час надають їм можливості для вияву власної творчості.

Популярними є дослідження, що мають на меті вивчення, узагальнення та впровадження у практику передового досвіду навчання і виховання. Проте дослідник має розуміти, що етап емпіричного опису, попри всю корисність, може розцінюватися лише як перший крок у вивченні проблеми.

Корисними є не лише ті дослідження, які завершуються загальнонозначимими результатами, але й ті, які розраховані на суто внутрішнє використання, тобто дослідження констатувальні й проєктні.

Так, у практиці організації науково-дослідної роботи доцільно розрізняти дослідження, які:

проводяться:

- з ініціативи та в інтересах навчального закладу;
- з ініціативи зовнішніх організацій;
- силами навчального закладу за участю зовнішніх спеціалістів;
- сторонніми спеціалістами;

забезпечують:

- прийняття рішення про розвиток закладу освіти;
- реалізацію програми розвитку, її основних напрямків;

спрямовані:

- на певні сфери життя закладу освіти, його діяльності в цілому;
- на вивчення навчальних закладів міста, області, регіону;

виконуються:

- у рамках міжнародних дослідницьких проєктів;
- у межах регіональної чи державної системи освіти.

Алгоритм надання статусу експериментального навчального закладу

Дошкільному та загальноосвітньому навчальним закладам може бути надано статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу регіонального або всеукраїнського рівня. Відповідно до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад таким закладом вважається дошкільний або загальноосвітній навчальний заклад, у якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних і управлінських інновацій.

Статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня надається загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

- 1) освітніх, дидактичних або виховних систем;
- 2) державних стандартів загальної середньої освіти;
- 3) інваріантної складової змісту загальної середньої освіти;
- 4) інноваційних освітніх технологій.

Статус експериментального навчального загальноосвітнього закладу регіонального рівня надається загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

тальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

- 1) варіативної складової змісту загальної середньої освіти;
- 2) систем організації навчально-виховного процесу;
- 3) інноваційних педагогічних та управлінських технологій.

Статус експериментального навчального закладу не впливає на підпорядкування, тип, форму власності загальноосвітнього навчального закладу.

Рішення про надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня приймається одночасно з рішенням про проведення на його базі дослідно-експериментальної роботи відповідного рівня, що уможливорюється шляхом виконання низки попередніх організаційних кроків.

Крок 1. Для отримання статусу експериментального навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня директор загальноосвітнього навчального закладу складає і подає до районного управління освіти такі документи:

1) лист-клопотання на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня (*Додаток 2*);

2) заявку на проведення дослідно-експериментальної роботи на базі навчального закладу (*Додаток 3*);

Структурні компоненти змісту заявки:

- перелік основних ідей дослідно-експериментальної роботи;
- об'єкт дослідно-експериментальної роботи;
- предмет дослідно-експериментальної роботи;
- мета дослідно-експериментальної роботи;
- завдання дослідно-експериментальної роботи;
- теоретико-методологічні основи дослідно-експериментальної роботи;
- база дослідно-експериментальної роботи;
- методи дослідно-експериментальної роботи;
- наукова новизна дослідно-експериментальної роботи;
- теоретичне і практичне значення дослідно-експериментальної роботи;
- терміни та етапи проведення дослідно-експериментальної роботи;
- інформація про автора педагогічної ініціативи (наукового керівника) дослідно-експериментальної роботи (місце роботи, посада,

кваліфікаційна категорія, педагогічне, вчене звання, науковий ступінь, контактний телефон);

– опис наявного і необхідного забезпечення дослідно-експериментальної роботи (організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового);

3) програму дослідно-експериментальної роботи (*Додаток 4*). Програма має містити перелік заходів, спрямованих на реалізацію завдань дослідно-експериментальної роботи, визначених у заявці.

Заявку і програму дослідно-експериментальної роботи підписують науковий керівник і керівник навчального закладу, її засвідчують печаткою навчального закладу.

Крок 2. Районне управління освіти готує лист-клопотання до Головного управління освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (*Додаток 5*). Такий лист разом із пакетом документів, підготовлених навчальним закладом (заявка та програма дослідно-експериментальної роботи), подається для реєстрації до загального відділу ГУОН КМДА.

Крок 3. Статус експериментального навчального закладу регіонального рівня надається ГУОН КМДА на підставі рішення міської експертної комісії з питань здійснення інноваційної діяльності, про що видається відповідний наказ.

Порядок звітування про перебіг та результати дослідно-експериментальної роботи

Експертиза перебігу та результатів дослідно-експериментальної роботи на регіональному рівні здійснюється співробітниками науково-дослідної лабораторії експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Проміжні звіти про перебіг дослідно-експериментальної роботи заслуховуються і затверджуються на засіданнях Вченої ради ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка (*Додаток 6*).

Відповідно до наказу МОН України «Про внесення змін до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» № 1054 від 23.11.2009 р. разом із звітом на затвердження подається програма наступного етапу дослідження.

Відповідно до ухвали засідання Вченої ради ІППО Головне управління освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) видає наказ про затвердження звіту і продовження дослідно-експериментальної роботи.

На будь-якому етапі дослідження навчальний заклад може припинити дослідно-експериментальну роботу, для чого подає відповідну заяву (Додаток 7). Рішення щодо припинення дослідно-експериментальної роботи приймає міська експертна комісія з питань здійснення інноваційної діяльності, після чого ГУОН КМДА видає відповідний наказ.

Підсумковий звіт про результати дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня складається за встановленою формою (Додаток 8) і заслуховується на засіданні міської експертної комісії з питань здійснення інноваційної діяльності.

На підставі рішення міської експертної комісії ГУОН КМДА видає наказ про завершення дослідно-експериментальної роботи на базі навчального закладу з одним із таких висновків:

- про впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи у навчально-виховний процес;
- без впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи;
- про продовження проведення дослідно-експериментальної роботи.

Вимоги до визначення наукового апарату дослідно-експериментальної роботи

Логіка дослідно-експериментальної роботи передбачає послідовну реалізацію вказаних нижче кроків.

1. Визначення проблеми і вибір теми дослідження (ознайомлення з нормативними документами щодо проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського чи регіонального рівня; вивчення педагогічної документації; аналіз педагогічного досвіду з досліджуваної проблеми).

2. Формулювання основних ідей і гіпотези.

3. Розробка загального плану дослідно-експериментальної роботи (обґрунтування вибору теми; обґрунтування актуальності та

новизни дослідження; добір методів дослідження; формулювання мети та завдань дослідження; визначення методів опрацювання результатів; складання переліку досліджуваних питань; складання календарного плану дослідження).

4. Опрацювання літературних джерел із досліджуваної проблеми.

5. Добір методів дослідно-експериментальної роботи.

6. Формулювання теоретичних положень, розробка методики експерименту, створення програми дослідження.

7. Організація дослідно-експериментальної роботи. Збір і накопичення емпіричних даних.

8. Аналіз та узагальнення одержаних результатів.

9. Літературне оформлення роботи (підготовка тексту; редагування стилю викладу, остаточне формулювання назв розділів, параграфів; оформлення списку використаних літературних джерел).

10. Упровадження результатів дослідження у практику (розробка методичних рекомендацій, інструкцій; підготовка статей, лекцій, доповідей).

11. Оцінка ефективності дослідно-експериментальної роботи у практичній діяльності навчального закладу.

Досягнення високого методичного та наукового рівня дослідно-експериментальної роботи передбачає:

- добір найбільш актуальної проблематики;
- конкретне й умотивоване обґрунтування стратегії дослідження, визначення його мети, завдань і предмета;
- спрямованість методики й організації дослідження на розкриття закономірностей педагогічних явищ, пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу;
- коректну організацію та дотримання послідовності етапів проведення дослідно-експериментальної роботи;
- прогнозування розвитку педагогічних процесів, розробку теорії та практики навчання й виховання, що відповідає запитам сьогодення.

Вибір проблеми та визначення актуальності теми дослідження

Проблема — питання чи комплекс питань, які об'єктивно виникають у ході розвитку, пізнання і вирішення яких передбачає суттєвий теоретичний та практичний результат.

Сутнісний зміст проблеми полягає у тому, що це — суперечність між науковими фактами та їх теоретичним осмисленням або між конкуруючими теоріями. У такому випадку проблема є усвідомленням, констатацією недостатнього на певний момент рівня знань. Відтак постає необхідність у пошуку нових фактів, зв'язків, законів, установленні логічних недоліків наявних теорій, створенні нових запитів освітньої практики, що вимагають виходу за межі раніше отриманих знань, роботи над їх поповненням.

Наукові проблеми дослідно-експериментальної роботи є результатом глибокого вивчення стану практики і наукової літератури. У їхньому змісті відображено суперечності процесу пізнання на певному етапі історичного розвитку науки та практики.

Отже, наукова проблема репрезентує суперечності, що виникають між соціальними потребами і наявними засобами їхнього розв'язання.

Наприклад, основна ідея дослідно-експериментальної роботи «Школа повного дня» полягає в об'єднанні навчальної і позанавчальної сфер діяльності ЗНЗ, формуванні ефективного освітнього середовища школи, що дає можливість для реалізації освітньо-виховних маршрутів учнів, а також в інтегруванні в єдиний функціональний комплекс освітніх, розвивальних, виховних і оздоровчих процесів, продуктивній реалізації завдань додаткової освіти.

Основна ідея дослідно-експериментальної роботи «Створення моделі білінгвального загальноосвітнього навчального закладу» — створення оригінальної моделі білінгвального навчального закладу, до складу якої входять підсистеми адміністративної, методичних, мобільних творчих груп учителів, батьківського комітету, піклувальної, педагогічної, методичної, координаційної рад, відділів роботи із обдарованими дітьми, моніторингових досліджень, інформаційно-презентаційної роботи та зовнішніх зв'язків, а також інтеграція білінгвальності у систему позакласної роботи.

Недоліки у визначенні проблеми:

1. Неправомірна перевага окремих напрямків розвитку педагогічної науки і практики.

2. Недостатня увага й ігнорування дослідниками певних теоретичних проблем. Переважання «кон'юнктурних» проблем.

3. Відсутність глибокого аналізу реального стану справ і можливостей вирішення проблеми наявними методами педагогічної науки і практики.

4. Передчасність дослідження окремих проблем з огляду на нинішній стан розвитку педагогіки та освітньої галузі.

5. Вибір для дослідження проблем, що лежать у різних площинах педагогічної теорії чи практики.

Визначення проблеми передбачає з'ясування дослідниками основних суперечностей чи невідповідностей між досягнутим рівнем педагогічного знання і потребами розвитку теорії та практики навчання.

Суперечність — це важлива логічна форма розвитку наукового знання. Наукові теорії розвиваються в результаті розкриття і вирішення суперечностей, які виявляються в попередніх теоріях чи у практичній діяльності людей.

Слід пам'ятати, що суперечності можуть бути зумовлені як відкриттям нових фактів у педагогічних процесах, так і виникненням нових запитів практики, які потребують адекватних теоретичних знань.

Приклади суперечностей:

- між процесами навчання та розвитку особистості;
- між освітнім і розвивальним компонентами навчання;
- між змістом знань і реальними розумовими можливостями учня, необхідними для їх засвоєння;
- між переважаючими колективними формами навчання та індивідуальним характером опанування знань;
- між методиками інформаційно-пошукового і пояснювально-ілюстративного типів засвоєння знань;
- між досягнутим рівнем інтелектуального розвитку дитини і реально необхідним для засвоєння нового обсягу навчального матеріалу;
- між високим рівнем диференціації знань у формі навчальних дисциплін та інтегрованим характером мислення учня;
- між наявним у навчальному плані співвідношенням предметів природничо-математичного та гуманітарного профілів і здібностями учнів.

Необхідність і своєчасність вивчення й розв'язання виділених суперечностей визначає *актуальність* обраної проблеми дослідження. Обґрунтування актуальності передбачає формулювання відповіді на запитання «Чому проблему потрібно розв'язувати саме зараз?» і зорієнтовує до проектування впливу результатів дослідно-експериментальної роботи на подальший розвиток педагогічної тео-

рії, здійснення попереднього аналізу рівня опрацювання проблеми в науці. Зокрема, обґрунтування актуальності *теоретичних досліджень* передбачає проектування наслідків пошукової роботи для розвитку педагогічної теорії, врахування можливого впливу запланованих результатів на вже наявні теоретичні уявлення, здійснення попереднього аналізу рівня опрацювання проблеми в науці. Обґрунтування актуальності *прикладних досліджень* — це визначення практичної потреби в опрацюванні проблеми, аналіз рівня її розв'язання у педагогічній практиці, формулювання можливих наслідків від упровадження одержаних результатів.

Проблема дослідження, як правило, відображається в його темі. Формулювання теми має відповідати динаміці руху від реальних досягнень науки до психолого-педагогічної теорії і практики. Висунення проблеми і формулювання теми в комплексі дають можливість обґрунтувати актуальність дослідження, відповісти на запитання: «Чому окреслену проблему необхідно вивчати?»

Формулювання теми — завдання складне і винятково відповідальне, його вирішення залежить передусім від спрямування дослідження (фундаментальне, прикладне, розробка).

Тема дослідно-експериментальної роботи прикладного характеру має включати:

- досліджуване явище, процес, систему;
- суть проблеми стосовно досліджуваного явища, об'єкта (її відсутність призводить до статичності формулювання теми);
- об'єкт, щодо якого планується дослідницька діяльність (категорію осіб певного віку).

Об'єкт і предмет дослідно-експериментальної роботи

Визначення об'єкта і предмета дослідження — важливий етап організації і проведення дослідно-експериментальної роботи. Необхідність розрізняти об'єкт і предмет дослідження зумовлюється тим, що педагогічна дійсність дуже різноманітна, тому необхідно розрізняти, з одного боку, всю об'єктну сферу, яка цікавить дослідника, а з іншого — те, стосовно чого він прагне одержати нове знання.

Об'єктом педагогічного дослідження має бути процес навчання чи виховання. Визначаючи об'єкт, треба дати відповідь на запитання: «Що розглядається?» **Предмет** визначає аспект розгляду, дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові від-

ношення, властивості, аспекти та функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом — те, що в цьому об'єкті отримує наукове пояснення. Якщо об'єктом є *розумовий розвиток учнів у ході навчання*, то предметом може бути *дослідницький та евристичний методи навчання як засоби розумового розвитку учнів або дидактична чи методична система вправ для розумового розвитку дітей*. Для теми «Формування у підлітків потреби у самовихованні» об'єктом виступає *процес самовиховання*, а предметом — *потреба у самовихованні, яка формується у процесі навчання й виховання*.

Об'єкт педагогічного дослідження завжди знаходиться у площині цілеспрямованого навчально-виховного процесу (у широкому розумінні слова): теорії і методики організації, змісту та принципів пізнавальної діяльності, форм, методів, прийомів і засобів діяльності вчителя й учнів.

Основними об'єктами педагогічних досліджень можуть бути:

- діяльність учителів та учнів;
- педагогічні стосунки між об'єктами і суб'єктами навчання та виховання;
- організація та управління пізнавальною діяльністю учнів;
- організація та управління навчально-виховним процесом;
- управління навчально-виховними закладами тощо.

Неточності у визначенні об'єкта й предмета дослідження, їх змішування призводять до підміни дослідження міркуваннями щодо давно встановлених наукою істин, до сумнівних загальних висновків замість аналізу конкретних результатів, що врешті дає мізерний практичний результат.

Найпоширенішою помилкою є визначення об'єкта як певної дослідницької галузі, а предмета — як її частини, що неправомірно.

Предмет дослідно-експериментальної роботи — аспект пізнання цілісного об'єкта, з якого дослідник пізнає цілісний об'єкт, виокремлюючи при цьому головні, найбільш суттєві (на думку дослідника) його ознаки.

Предмет включає в себе ті аспекти й властивості об'єкта, які максимальною мірою відтворюють проблему і підлягають вивченню, тобто фіксує певні аспекти, елементи, зв'язки та відношення об'єкта, що розкриваються у процесі дослідно-експериментальної роботи.

В одному об'єкті, залежно від поставленої мети, можна виділити кілька предметів дослідження.

Предметом дослідно-експериментальної роботи можуть бути:

- мета освіти чи виховання;
- прогнозування;
- зміст, форми й методи організації та проведення педагогічного процесу;
- характеристики діяльності учня та вчителя;
- суперечності у навчально-виховному процесі;
- шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу;
- характер педагогічних вимог, впливів;
- педагогічні умови, особливості, тенденції розвитку навчально-виховних явищ і процесів;
- різні види педагогічних ситуацій.

Предметами дослідження також можуть бути різні педагогічні відносини: між дітьми у групах і колективах, колективом і окремою особистістю, між різними колективами, у педагогічних колективах, між сім'єю і школою, школою і виробництвом, громадськістю і школою, між дітьми різного віку в навчальних і трудових об'єднаннях тощо.

Діяльність і навчання дитини також можуть бути предметом дослідження, зокрема: її самопізнання, самовиховання, здатність до навчання й виховання, сприйнятливість до виховання, життєвий досвід, поведінка, особистісні якості, інтереси, мотиви, потреби тощо.

При вивченні предмета дослідження важливо конкретизувати, хто є суб'єктами того чи іншого дослідження. Навчання і виховання передбачають спільну діяльність учнів і педагогів, проте основним суб'єктом дослідження має бути щось одне: або діяльність дітей, їхні особливості, можливості, інтереси, потреби, характер поведінки, внутрішні протиріччя становлення особистості учня, рівень його вихованості тощо, або діяльність учителя.

Наприклад, дослідно-експериментальна робота з теми «Розвиток відкритої громадської активної системи „Школа повного року навчання”» передбачає організацію і здійснення процесу навчання та виховання школярів в умовах повного дня, що і слугує об'єктом означеного проекту. Відтак предметом дослідно-експериментальної роботи буде впровадження й функціонування інноваційної моделі «Школа повного дня» у практичній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів.

Дослідно-експериментальна робота з теми «Використання елементів музейної педагогіки в роботі з дошкільниками та молодшими

школярами» вже у своєму формулюванні висвітлює об'єкт: використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі спеціалізованої школи-дитячого садка. Тому предметом дослідно-експериментальної роботи автори визначили шляхи (методи, прийоми, форми чи способи) використання елементів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі спеціалізованої школи-дитячого садка.

Отже, об'єктом педагогічного дослідження виступає те, що досліджується, а предметом — те, що в цьому об'єкті набуває наукового пояснення.

Предмет конкретизується у меті та завданнях дослідження, які є безпосередніми характеристиками дослідно-експериментальної роботи.

Мета характеризує основний задум (результат) роботи, тобто передбачуваний результат, модель результату, що формулюється з урахуванням тематики.

Результат повинен бути конструктивним, тобто давати можливість виробляти соціально корисний продукт (технологію, методику тощо) з кращими показниками якості продукту або процесу досягнення, ніж було раніше. Вже на початку дослідження дуже важливо передбачити загальний результат пошуку, його мету. Формулюючи мету, як правило, визначають, який результат має бути отриманий у процесі дослідження.

Мета дослідно-експериментальної роботи, як правило, полягає у підвищенні ефективності процесів навчання й виховання, а в широкому розумінні — педагогічного процесу в цілому. Її зазвичай включають у формулювання теми, й вона може стосуватися різноманітних теоретичних і прикладних питань. Як правило, її вбачають у:

- виявленні залежностей між певними факторами;
- з'ясуванні зв'язків між явищами;
- встановленні умов усунення недоліків у процесах;
- розкритті можливостей удосконалення процесів;
- пізнанні закономірностей і тенденцій розвитку тощо.

Мету визначають, виходячи з актуальності досліджуваної проблеми, обраних об'єкта і предмета дослідження. Мета — одна з головних характеристик діяльності, одна зі складових тріади: мета, засоби, результат.

Оскільки мета дослідно-експериментальної роботи — це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати на-

укового пошуку, її слід формулювати чітко та лаконічно. Слід пам'ятати, що мета дослідно-експериментальної роботи — це не плід мрії, фантазії чи гарних побажань ініціатора проекту, а результат передбачення, яке ґрунтується на зіставленні педагогічного ідеалу і потенційних резервів перетворення реальних процесів і явищ педагогічної дійсності.

Метою дослідно-експериментальної роботи може бути:

- розробка педагогічних чи науково-методичних (організаційно-педагогічних, соціально-педагогічних тощо) основ формування (виховання, розвитку) в учнів (учителів)... та ін.;
- виявлення, обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних (дидактичних, методичних, методологічних) умов (передумов) формування (виховання, розвитку)... та ін.;
- педагогічне обґрунтування змісту, форм, методів і засобів навчання і виховання;
- розробка моделі, методики, технології (методичної системи) формування...;
- визначення і розробка педагогічних (дидактичних) засобів (системи засобів);
- розробка вимог, критеріїв, виявлення характеристик та оцінка педагогічних процесів чи явищ;
- виявлення залежностей, які існують між факторами, розкриття зв'язків між педагогічними процесами та явищами;
- розробка умов для усунення недоліків навчально-виховного процесу;
- вивчення динаміки розвитку, розкриття можливостей удосконалення педагогічних процесів та ін.

Правильне визначення мети дослідження дає можливість переконатись у правильності обрання та формулювання теми дослідно-експериментальної роботи.

Наведемо приклади коректного формулювання мети. При вивченні впливу на розвиток в учня системи психологічних методів у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання було поставлено мету: *«теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність упровадження системи психологічних методів у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання»*.

Частина мети «теоретично обґрунтувати ефективність упровадження системи психологічних методів у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання» відноситься до науково-теоретичної функції дослідно-експериментальної роботи, а «експериментально перевірити» — до конструктивно-технічної, нормативної функції.

Досить чітко визначена двоєдина мета роботи в такому формулюванні: *«Створити і запровадити освітню модель „Школи повного року навчання” на основі гармонізації соціокультурних і психолого-педагогічних умов роботи загальноосвітнього навчального закладу, які б забезпечували всебічний розвиток особистості шляхом її залучення до різноманітних форм навчально-виховної, дозвілєвої, соціально корисної діяльності протягом року»*.

Однобічним формулюванням мети, яке не охоплює концептуальний аспект дослідно-експериментального проекту, є таке: *«створити необхідні соціальні, психологічні, педагогічні умови для всебічного розвитку творчого потенціалу учнів на основі гуманізації, інтеграції, екологізації змісту освіти»*. Це — швидше практична, ніж науково-пізнавальна мета, якою не передбачено власне дослідницької роботи, створення науково-теоретичних основ такої системи.

Необхідним етапом дослідно-експериментальної роботи є конкретизація загальної мети в системі дослідницьких *завдань*, які в своїй сукупності повинні дати уявлення про те, що для досягнення мети треба зробити.

Завдання, з одного боку, розкривають суть теми дослідження, а з другого — знаходять своє тлумачення у висновках, які фіксують і узагальнюють результати їхнього виконання.

Завдання охоплює вимогу (мету), умови (відоме) і шукане (невідоме), яке формулюється у запитанні. Між ними існують певні зв'язки і залежності, за допомогою яких здійснюється пошук і визначення невідомих елементів через відомі.

За своєю суттю завдання є деталізованою і «прив'язаною» до конкретних умов метою дослідження з орієнтацією на його гіпотезу.

Завдання дослідження зазвичай формулюються в одному з двох варіантів:

- 1) конкретизація мети у вигляді структурно-часових компонентів, які відображають етапи дослідження;
- 2) завдання як структурно-логічні компоненти дослідження.

Трапляються і комбіновані варіанти завдань.

Послідовність визначених завдань має бути такою, щоб кожне з них логічно впливало з попереднього. У цілісній єдності завдань відсутність одного може призвести до незавершеності всієї дослідно-експериментальної роботи та неможливості її подальшого впровадження у практику освітніх закладів.

Наприклад, в одній із заявок дослідно-експериментальної роботи запропоновано низку завдань:

- підготувати викладачів, ліцеїстів та їхніх батьків до роботи в умовах рівневого навчання та рівнево-ступеневого оцінювання;
- визначити склад творчих груп і поставити завдання відповідно до етапів проведення експерименту;
- впорядкувати навчальні програми ліцею відповідно до системи рівневого навчання;
- розробити рівневі завдання для проведення об'єктивного оцінювання з усіх навчальних предметів, організувати і провести цикл семінарів для викладачів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, методистів з метою поширення досвіду за системою рівневого навчання та рівнево-ступеневого оцінювання;
- підготувати до друку методичні рекомендації, навчальний посібник за системою рівневого навчання.

Однак у заявці не поставлено завдання реалізації розробленого навчально-методичного забезпечення, розробки відповідної системи рівневого навчання та рівнево-ступеневого оцінювання, апробації рівневих завдань і перевірки ефективності пропонованої дослідно-експериментальної роботи. Таке дослідження повністю не досягає визначеної мети і не може бути істотним внеском у вдосконалення діяльності освітянського простору.

Зрозуміло, що єдиного стандарту у формулюванні завдань бути не може, але, як правило, вони пов'язані з виявленням сутності, природи, структури об'єкта, що вивчається, з розкриттям загальних способів його перетворення та розробкою конкретних методик педагогічних дій і практичних рекомендацій.

Можна навести такий орієнтовний «варіант шаблону» завдань дослідно-експериментальної роботи:

- вирішення теоретичних питань дослідно-експериментальної роботи з окремої проблеми (визначення змісту досліджуваних об'єктів, конкретизація їх структури, розробка критеріїв педагогічного діагностування та корекції);

- вивчення наявних умов вирішення проблеми на практиці, констатація та аналіз типових недоліків та їх причин;

- обґрунтування методики, необхідної для вирішення визначеної проблеми (основою для цього завдання є теоретична інформація, одержана дослідником унаслідок виконання першого завдання, матеріали аналізу практичної діяльності, здобуті під час виконання наступного завдання);

- дослідно-експериментальна перевірка запропонованої моделі чи методичної системи;

- розробка методичних рекомендацій для тих, хто використовуватиме результати дослідження на практиці (вчителів, вихователів, методистів).

Серед значної кількості завдань, які необхідно розв'язати у процесі дослідно-експериментальної роботи, необхідно виділити головні, їх має бути не більше 5-6.

Досвід переконує, що перше завдання зазвичай пов'язують із виявленням, уточненням, поглибленням, методологічним обґрунтуванням сутності, природи об'єкта, що вивчається; друге — з аналізом реального стану дослідженості предмета експериментальної роботи, динаміки і внутрішніх суперечностей його розвитку; третє — зі способами його перетворення, дослідно-експериментальною перевіркою; четверте — з виявленням шляхів і засобів підвищення ефективності, вдосконалення досліджуваного явища, процесу, тобто з прикладними аспектами роботи; п'яте — з прогнозом розвитку досліджуваного об'єкта або з опрацюванням практичних рекомендацій для різних категорій працівників освіти.

Ланцюжок правильно сформульованих завдань визначає «маршрут» наукового пошуку, його логіку і структуру. Отже, йдеться про конкретизацію мети дослідження для визначення послідовності розв'язання його часткових завдань.

У формулюваннях завдань заявок на проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу інколи трапляються певні недоречності: «описати інноваційний освітній процес як набір психомистецьких технологій і методів модульно-розвивальної навчальної взаємодії», «проаналізувати ефективність методичного прийому», «створити творчий колектив зі спільною метою», «перевірити рівень засвоєння навчального матеріалу» тощо.

Поширені недоліки у формулюванні завдань:

а) замість завдань пропонується метод (наприклад: «здійснити науковий аналіз теорії і практики досліджуваної проблеми», «проаналізувати досвід» тощо). Відсутнє чітке уявлення про те, для чого це потрібно робити і що має бути одержано в результаті;

б) завдання має гіпотетичний характер;

в) сукупність завдань не дає змоги побачити структуру дослідно-експериментальної роботи.

Отже, завдання мають бути орієнтовані на результат, хоча б і проміжний щодо мети дослідно-експериментальної роботи. Наявність правильно, логічно й лаконічно сформульованої мети і завдань є передумовою для обґрунтованого вибору методів, засобів (анкет, тестів, приладів тощо) проведення дослідно-експериментальної роботи.

Теоретико-методологічні основи дослідно-експериментальної роботи

Правильність вибору способів вирішення основних завдань передбачає визначення ініціатором проекту дослідно-експериментальної роботи власне методології і теоретичних засад дослідження, а також основних методів, що використовуватимуться у процесі проведення дослідно-експериментальної роботи, та бази, на основі якої вивчалися певні явища і процеси, перевірялися напрацювання, методики тощо.

Методологія за своєю сутністю є базовою основою пізнання і перетворення реальної дійсності. Формулювання методологічних основ дослідно-експериментальної роботи відображає те, виходячи з яких саме позицій, підходів і принципів досліджуватиметься проблема. У проведенні дослідно-експериментальної роботи важливо дотримуватися принципів методологічної повноти і достатності, тобто застосування різних типів і рівнів методологічного аналізу. Бажано використовувати сучасні наукові підходи (комплексний, системний, діяльнісний, синергетичний тощо), надійні засоби збирання й обробки інформації, математичні й інформаційні засоби тощо.

Теоретичні основи — це основні положення, з опорою на які буде розвинуто теорію досліджуваної проблеми. Таких положень може бути декілька. У визначенні стратегії дослідження, його теоретичних засад необхідно вказувати, яка психологічна чи педагогічна тео-

рія (концепція) прийнята за основу, який науковий підхід (або поєднання підходів) обрано для вирішення завдань дослідження.

Узагальнюючи все сказане, можна визначити методологічні вимоги до результатів проведення дослідно-експериментальної роботи, які ними зумовлені. До таких вимог, зокрема, відносять: об'єктивність, вірогідність, надійність і доказовість.

Основні методи дослідно-експериментальної роботи — це своєрідний інструментарій, за допомогою якого забезпечуватиметься розв'язання основних завдань, досягнення мети дослідження. Тут же дається характеристика джерел інформації, тієї практичної сфери, у якій переважно організовуватиметься дослідно-експериментальна робота.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження

На стадії завершення дослідження необхідно підбити підсумки, чітко й конкретно визначити, яке нове знання одержане і яке його значення для науки і практики. У цьому випадку головними параметрами оцінювання результатів дослідно-експериментальної роботи є наукова новизна, теоретичне та практичне значення, готовність результатів до використання і впровадження.

Саме за формулюванням наукової новизни результатів дослідження оцінюють якість дослідно-експериментальної роботи вже при першому ознайомленні з нею. Однак у деяких ініціаторів дослідно-експериментальних проектів відсутнє єдине розуміння того, як формулювати наукову новизну, теоретичну і практичну значущість за змістом і за формою, як відокремити їх, не повторюючи одне й те саме, не дублюючи опису актуальності проблеми.

Часто у заявках переважає неконкретне, неадекватне формулювання наукових результатів дослідження, їхньої наукової новизни. Нерідко конкретний опис наукових результатів підміняється загальними міркуваннями про те, що вироблено нові підходи, нові парадигми, концепції, моделі, технології, перераховуються об'єкти й питання, що вивчались, але досить нечітко говориться про результати цього вивчення.

Питання наукової новизни є одним з найбільш суперечливих і складних, позаяк одні експерти вважають одержаний науковий результат новим, тоді як для інших він є давно відомою істиною. При

цьому експерти спираються на особистий досвід, який, на жаль, стає все менш надійним.

Помилки і неточності у формулюванні наукової новизни:

- новизна підміняється актуальністю теми, її практичною і теоретичною значущістю;

- у заявках стверджується, що дане питання не вивчено, що воно є важливим для практики, що тема в конкретних умовах не розглядалася;

- новизна має констатувальний характер і сформульована у вигляді переліку самоочевидних тверджень;

- немає зв'язку між одержаними раніше і новими результатами.

Нове знання можна структурувати так:

- 1) новизна результату (факт, явище, принцип, модель, теорія, концепція, закон);

- 2) новизна процесу (технологія освітньої діяльності, метод дослідження, моніторинг, діагностичний тест);

- 3) новизна висунутої ідеї (постановка проблеми, формулювання задач, висунення гіпотези).

Результати дослідно-експериментальної роботи також залежать від рівня, на якому вона виконується: теоретико-методологічному, історико-педагогічному, дослідно-експериментальному тощо. Результатом дослідно-експериментальної роботи у сфері освіти має бути розкриття суті умов підвищення якості навчально-виховної роботи, виявлення кількості засвоєного матеріалу учнями, зменшення часу, витраченого суб'єктами навчально-виховного процесу на засвоєння змісту освіти. Результатом теоретико-методологічного (історико-педагогічного) дослідження має бути знаходження нових законів і закономірностей.

Новизна опрацювання процесу, методу або прийому в педагогіці полягає в:

- дослідженні нового, який має істотно інші ознаки, процесу виконання взаємопов'язаних дій у навчально-виховній роботі, що дає при використанні позитивний ефект;

- уведенні в науковий обіг нового методу дослідження педагогічної дійсності;

- опрацюванні нового тесту або комплексу для діагностики рівня науковості та ін.

Новизна ідеї, постановки проблеми, формулювання завдань є найбільш суперечливими моментами, оскільки розв'язання постав-

леної проблеми у процесі педагогічного дослідження повинно бути не просто задекларовано, але й доведено до логічного кінця.

Формула новизни педагогічного дослідження має бути представлена такими параметрами: типом нового знання (результат, процес, ідея); його характером — абсолютним чи відносним (конкретизація, доповнення, перетворення); відмінними характеристиками; теоретичною і практичною значущістю; логікою викладу — послідовною, причинно-наслідковою, несуперечливою.

Іноді науковою новизною дослідження автори проектів вважають «оригінальність» опрацьованої методики, запропонованої моделі, алгоритму, концепції тощо. Однак оригінальність не обов'язково пов'язана з науковою новизною. Оригінальна методика, як це часто показує практика, може бути антинауковою.

Трапляється, що наукова новизна подається у вигляді стислої анотації зробленого, з якої складно зрозуміти, що ж конкретно дослідив автор і яких принципово нових висновків дійшов. Типовим формулюванням наукової новизни може бути: «Уточнено поняття „моральні знання“, розкрито суть і особливості формування єдності моральних знань і поведінки школярів: виявлено педагогічні умови ефективного формування моральних знань і поведінки». Ці загальні фрази не дають відповіді на головне запитання: «У чому ж суть і особливості формування у школярів моральних знань і поведінки?» Також часто автори дослідно-експериментальних проектів використовують формулювання на кшталт: «з'ясовано (вивчено, досліджено) психолого-педагогічні (наукові, дидактичні, методичні) умови», «опрацьовано концепцію (нову дидактичну чи методичну систему)», «запропоновано оригінальну методику», «розроблено модель умінь учителя», «створено новий метод» тощо. Однак все це лише декларується, тоді як суть цих умов, концепцій, методик, моделей, методів не розкривається.

Основою обґрунтування новизни може бути аналіз одержаних експериментальних даних, критичний огляд літератури, посилання на невідоме раніше джерело інформації, педагогічний досвід, що дає підстави довести недостатню вивченість обраної проблеми та розкрити зміст пропонованих нововведень.

Пропонуємо кілька варіантів щодо структури опису наукової новизни, своєрідної її «формули». Текст «формули» наукової новизни варто починати одним із таких слів: «доведено», «одержано», «встановлено», «визначено» і под. Далі має бути вказаний об'єкт наукової

новизни, який показує, що саме створено, доведено, запропоновано, встановлено. Після запису назви мають іти з'єднувальні слова, які допомагають перейти до викладу істотних ознак цього об'єкта: «який складається з...», «який полягає в тому, що...», «який включає...» тощо. Причому всі істотні ознаки об'єкта наукової новизни мають бути показані з повнотою, достатньою для того, щоб фахівець міг зрозуміти його суть. Таким чином, структура запропонованої формули наукової новизни може бути такою:

- 1) вступне слово;
- 2) назва об'єкта наукової новизни;
- 3) з'єднувальні слова;
- 4) перелік істотних ознак об'єкта наукової новизни.

Теоретична значущість — це інтегральна характеристика впливу проведеного дослідження на педагогічні ідеї та методи, комплекси, показники його перспективності, доказовості та концептуальності. Вона може виявлятися у сфері загальної педагогіки чи окремого розділу дисципліни (дидактики, теорії виховання, методики, історії).

Значення результатів визначається тим, у які проблеми, концепції, галузі педагогічного знання вносяться зміни, спрямовані на розвиток педагогічної науки, на поповнення її змісту. Критерій теоретичної значущості результатів дослідження дає можливість робити висновки про суть і закономірності психолого-педагогічних процесів і явищ, безпосередньо пов'язаних із науковою новизною і ступенем сформованості теоретичних положень, тобто концептуальністю, доказовістю зроблених висновків, перспективністю результатів дослідження, опрацювання питань прикладного характеру.

Наукову новизну і теоретичне значення можуть мати як нові теоретичні положення, так і практичні (нормативні) рекомендації, які раніше не були відомі й не зафіксовані в педагогічній науці та практиці, тобто можна виділяти теоретичну й практичну новизну. Теоретичну новизну можуть мати запропоновані дослідником нові концепції, підходи, напрями, ідеї, гіпотези, закономірності, тенденції, класифікації, принципи в галузі навчання і виховання, розвитку педагогічної науки та практики. Вони можуть застосовуватися з метою уточнення, розвитку, розробки, перевірки, підтвердження, спростування.

Розпочинаючи другий етап, необхідно насамперед визначити послідовність дій, тобто розробити програму і робочий (календарний) план дослідження.

Програма дослідження — висвітлення його мети і загальної концепції, вихідних гіпотез разом із логічною послідовністю операцій перевірки.

Робочий план дослідження — документально зафіксована послідовність та обсяг усіх ресурсних витрат, необхідних для виконання програми дослідження.

Робочий план має впорядковувати основні етапи дослідження відповідно до його програми, календарних термінів та витрат, необхідних для досягнення поставленої мети.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

23.11.2009

№ 1054

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України 16 грудня 2009 р.
за № 1217/17233

Про внесення змін до Положення
про експериментальний
загальноосвітній навчальний заклад

Відповідно до частини другої статті 8 Закону України «Про загальну середню освіту» та з метою установлення порядку здійснення інноваційної, дослідно-експериментальної освітньої діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах

наказую:

1. Унести зміни до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 114, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.05.2002 за № 428/6716, виклавши його в новій редакції, що додається.
2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій нову редакцію Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад довести до відома керівників загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Адміністративно-господарському департаменту (Ханюк В.А.) зробити відмітку в справах архіву.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

І.О. Вакарчук

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Наказ Міністерства освіти і науки України
20.02.2002 № 114
(у редакції наказу
Міністерства освіти і науки України
від 23.11.2009 № 1054)

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
16 грудня 2009 р. за № 1217/17233

ПОЛОЖЕННЯ

про експериментальний
загальноосвітній навчальний заклад

I. Загальні положення

1.1. Експериментальний загальноосвітній навчальний заклад здійснює свою діяльність відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про інноваційну діяльність», Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964, постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери», Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 946/5167, цього Положення та статуту відповідного навчального закладу.

1.2. Експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом є загальноосвітній навчальний заклад, у якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних та управлінських інновацій.

1.3. Загальноосвітньому навчальному закладу надається статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського або регіонального рівня.

1.4. Статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня надається загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності: освітніх, дидактичних або виховних систем; державних стандартів загальної середньої освіти; інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, інноваційних освітніх технологій.

1.5. Статус експериментального навчального загальноосвітнього закладу регіонального рівня надається загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності: варіативної складової змісту загальної середньої освіти; систем організації навчально-виховного процесу; інноваційних педагогічних та управлінських технологій.

1.6. Статус експериментального не змінює підпорядкування, тип, форму власності загальноосвітнього навчального закладу.

II. Порядок надання та зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу

2.1. Рішення про надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня приймається одночасно з рішенням про проведення на його базі дослідно-експериментальної роботи відповідного рівня.

2.2. Для отримання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня директор загальноосвітнього навчального закладу подає до відповідного органу управління освітою, інституту післядипломної педагогічної освіти заявку про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу (далі — заявка) та програму дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу (далі — програма), підписані автором педагогічної ініціативи (науковим керівником) дослідно-експериментальної роботи, директором загальноосвітнього навчального закладу та засвідчені печаткою відповідного загальноосвітнього навчального закладу.

2.3. Заявка охоплює: перелік основних ідей експерименту, об'єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічні основи, базу дослідження, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідно-експериментальної роботи; визначення термінів та етапів проведення; інформацію про автора педагогічної ініціативи (наукового керівника) дослідно-експериментальної роботи (місце роботи, посада, кваліфікаційна категорія, педагогічне, вчене звання, науковий ступінь, контактний телефон); опис наявного і необхідного забезпечення дослідно-експериментальної роботи (організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового).

Програма містить заходи, спрямовані на реалізацію завдань дослідно-експериментальної роботи, які визначені у заявці.

2.4. Статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня надається Міністерством освіти і науки України на підставі клопотання Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Президії Академії педагогіч-

них наук України (далі — клопотання), заявки, програми дослідно-експериментальної роботи та висновків відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України.

2.5. Статус експериментального навчального закладу регіонального рівня надається Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій на підставі заявки, програми та рішення колегії відповідного органу управління освітою. Експертні комісії з проведення дослідно-експериментальної роботи, які надають відповідні висновки, можуть створюватись обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти як регіональними координаторами дослідно-експериментальної роботи.

2.6. Строк розгляду заявки про надання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня становить два місяці з дня надходження матеріалів до відповідного органу управління освітою, про надання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу регіонального рівня — один місяць з дня надходження матеріалів до відповідного органу управління освітою.

2.7. На підставі клопотання, заявки та програми відповідний орган управління освітою видає наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня.

2.8. З метою отримання дозволу експериментальним навчальним закладом на застосування у навчально-виховному процесі експериментальних навчальних планів, програм з предметів інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, підручників та навчальних посібників керівник (автор педагогічної ініціативи (науковий керівник), педагогічний працівник) цього закладу подають їх до відповідних комісій органів управління освітою. Експериментальні матеріали наукових установ Академії педагогічних наук України подаються до вчених рад цих установ.

2.9. Рішення про зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня приймається Міністерством освіти і науки України; рішення про зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу регіонального рівня приймається Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у разі:

- завершення програми дослідно-експериментальної роботи, що проводилася на базі експериментального загальноосвітнього навчального закладу;
- невиконання програми дослідно-експериментальної роботи;
- якщо здійснення дослідно-експериментальної роботи негативно позначається на навчально-виховному процесі та його результатах.

2.10. Ініціювати зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу можуть:

– Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;

– особи, які виконують і забезпечують проведення дослідно-експериментальної роботи;

– учасники навчально-виховного процесу в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі;

– представники громадських освітніх організацій.

2.11. У разі надходження відповідних обґрунтованих пропозицій щодо зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, що видали наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня, у двомісячний строк здійснюють експертизу перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі.

2.12. Експертиза перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи на всеукраїнському рівні здійснюється відповідною комісією Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України; на регіональному рівні — відповідним органом управління освітою.

Порядок звітування про перебіг та результати дослідно-експериментальної роботи встановлюється органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня.

2.13. Висновки експертизи перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи (далі — висновки) на базі загальноосвітнього навчального закладу можуть бути оскаржені до Міністерства освіти і науки України у тримісячний строк. У цьому разі Міністерство освіти і науки України створює експертну комісію у новому складі, що здійснює повторну експертизу перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи.

2.14. Повторна експертиза перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи здійснюється у тримісячний строк від дати надходження відповідної скарги.

2.15. Рішення про припинення дослідно-експериментальної роботи та зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу приймається Міністерством освіти і науки України, Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій на підставі висновків.

2.16. На підставі висновків Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій протягом місяця видають наказ про припинення, завершення дослідно-експериментальної роботи, зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу.

Цим наказом: обґрунтовується рішення про припинення, завершення дослідно-експериментальної роботи; знімається статус експериментального із загальноосвітнього навчального закладу; визначаються умови розповсюдження інновації, розробленої під час дослідно-експериментальної роботи в системі освіти.

III. Повноваження експериментального загальноосвітнього навчального закладу.

Порядок здійснення дослідно-експериментальної роботи

3.1. Дослідно-експериментальна робота на базі експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів розпочинається після затвердження наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій заявки та програми з визначенням завдань на кожному етапі дослідження.

3.2. Згідно з наказом про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій надають експериментальному загальноосвітньому навчальному закладу, засновникам (власникам), яким цей заклад безпосередньо підпорядкований, право вносити передбачені програмою зміни до:

– змісту освіти (працювати за експериментальним навчальним планом, застосовувати у навчально-виховному процесі експериментальні навчальні програми, підручники та посібники);

– режиму функціонування (введення нових форм організації навчання та виховання учнів);

– методів роботи педагогічних працівників;

– системи управління навчальним закладом;

– форм комплектування, підготовки та перепідготовки кадрів.

3.3. Після виконання програми відповідного етапу дослідно-експериментальної роботи адміністрація експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня спільно з автором педагогічної ініціативи (науковим керівником) звітують про перебіг і отримані результати на

засіданні відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня — на засіданні вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Звіт про результати дослідно-експериментальної роботи подається у письмовій формі та включає опис виконання завдань у відповідні строки та підкріплюється розробленими під час дослідно-експериментальної роботи програмами, посібниками, методичними розробками, іншими практичними матеріалами, які розкривають сутність виконаної роботи. Одночасно подається програма наступного етапу дослідно-експериментальної роботи. У разі необхідності на розгляд комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти) вносяться пропозиції щодо змін у програмі, розширення бази чи припинення дослідно-експериментальної роботи, які передаються Міністерству освіти і науки України (на всеукраїнському рівні), Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (на регіональному рівні).

Звіт схвалюється відповідним наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та затверджується програма дослідно-експериментальної роботи наступного етапу.

3.4. Після завершення виконання програми підводяться підсумки дослідно-експериментальної роботи. Результати оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках.

IV. Управління експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом

4.1. Загальне керівництво дослідно-експериментальною роботою в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється відповідним органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня.

4.2. Науково-методичне керівництво в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється Науково-методичною радою дослідно-експериментальної роботи (далі — Рада), склад якої затверджується керівником загальноосвітнього навчального закладу одночасно із заявою на проведення дослідно-експериментальної роботи.

До складу Ради входять автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи, наукові консультанти, представ-

ники органів управління освітою, педагогічні працівники, батьки або особи, які їх замінюють. Раду очолює автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи.

Рада:

- забезпечує дотримання прав учасників дослідно-експериментальної роботи, збереження їх фізичного і морального здоров'я;
- забезпечує якість освіти та її відповідність вимогам базового компонента державного стандарту освіти;
- визначає порядок комплектування і склад учасників дослідно-експериментальної роботи (педагогічних працівників, учнів (вихованців), батьків або осіб, які їх замінюють);
- приймає рішення про внесення змін до організаційної структури і режиму функціонування експериментального загальноосвітнього навчального закладу;
- організовує підготовку педагогічних працівників до роботи за програмою;
- вносить пропозиції щодо ефективного використання коштів, виділених на проведення дослідно-експериментальної роботи;
- вносить пропозиції щодо матеріального стимулювання фахівців, які проводять дослідно-експериментальну роботу.

Рада у своїй діяльності керується цим Положенням.

4.3. Поточне керівництво експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом здійснює його директор згідно з повноваженнями та обов'язками, встановленими Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964, та статутом навчального закладу.

4.4. Директор експериментального загальноосвітнього навчального закладу, автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи за погодженням з учасниками навчально-виховного процесу:

- готують пропозиції до органу управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня, засновникам (власникам), яким загальноосвітній навчальний заклад безпосередньо підпорядкований, про внесення змін до змісту освіти, методів, форм організації навчання та виховання, його організаційної структури і режиму функціонування, системи управління, штатного розпису, форм комплектування, організації підготовки керівників і педагогічних працівників до роботи за програмою дослідно-експериментальної роботи, їх заохочення;

- планують, організовують дослідно-експериментальну роботу;
- забезпечують дотримання учасниками дослідно-експериментальної роботи умов здійснення інноваційної освітньої діяльності, визначених Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 946/5167;

– звітують перед органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня, засновниками (власниками), яким експериментальний загальноосвітній навчальний заклад підпорядкований, про перебіг і результати дослідно-експериментальної роботи.

Після схвалення звіту на засіданні відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України, вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти на підставі отриманих документів приймається рішення та видається наказ відповідного органу управління освітою про продовження (завершення) дослідно-експериментальної роботи та затверджується програма наступного етапу.

4.5. Консультування та координація дослідно-експериментальної роботи на базі експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня покладається на Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня — Кримський регіональний інститут післядипломної педагогічної освіти, обласні інститути післядипломної педагогічної освіти, Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка, Севастопольський міський гуманітарний університет (за згодою). Науково-методичне супроводження дослідно-експериментальної роботи можуть здійснювати наукові установи Академії педагогічних наук України (за згодою).

V. Фінансування експериментального загальноосвітнього навчального закладу

5.1. Фінансування експериментального загальноосвітнього навчального закладу здійснюється його засновником (власником) або уповноваженим ним органом відповідно до встановленого законодавством порядку.

5.2. Фінансування дослідно-експериментальної роботи здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

О.В. Єресько

Зразок листа-клопотання на проведення
дослідно-експериментальної роботи
регіонального (всеукраїнського) рівня у навчальному закладі

Начальнику управління освіти

районної в м. Києві державної адміністрації

(ПІБ)

Шановна (ий) _____!

Адміністрація _____
(назва закладу)

просить Вашого дозволу на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня в _____
(назва закладу)

за темою: « _____ ».

Термін проведення експерименту _____.

Науковий керівник _____.

З повагою,
директор загальноосвітнього
(дошкільного) навчального закладу № _____
підпис (печатка) _____ ПІБ

(Дата)

середовищ; якщо буде передбачена система моніторингу, яка забезпечить розуміння проблем кожного дошкільника та вчасне втручання педагога завдяки застосуванню ефективних педагогічних практик, — це забезпечить прогресивний розвиток кожної дитини. Ефективним буде застосування адаптивних підходів у контексті особистісно орієнтованої моделі навчання та виховання.

З метою реалізації мети та завдань дослідження, перевірки гіпотези було сформульовано **такі завдання**:

1. З'ясувавши рівень ефективності педагогічних практик, наявних в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів, виокремити позиції, що потребують оновлення.

2. Провести моніторинг стану обізнаності педагогів щодо сутності адаптивної освіти і на основі його результатів організувати підвищення їхньої професійної компетентності з означеної проблеми.

3. Виокремити педагогічні практики адаптивної освіти й апробувати їх шляхом уведення до традиційної системи освіти дітей дошкільного віку.

4. Узагальнити одержані результати щодо ефективності застосованих методик і можливостей їх ефективного впровадження у систему дошкільної освіти.

5. Розробити методичні рекомендації для педагогів дошкільних навчальних закладів щодо використання педагогічних практик адаптивної освіти в дошкільних навчальних закладах.

Теоретичне та практичне значення дослідно-експериментальної роботи полягає в експериментальній перевірці ефективності застосування педагогічних практик адаптивної освіти, виокремленні шляхів їх інтеграції в освітній процес, розробці методичних рекомендацій для педагогів дошкільних навчальних закладів щодо способів ефективного їх упровадження в освітню практику.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення, моделювання, індуктивні та дедуктивні; емпіричні: спостереження, анкетування, самоаналіз ефективності, методи статистичної обробки, формувальний експеримент.

Терміни та етапи проведення дослідно-експериментальної роботи. Науково-дослідна робота розрахована на чотири роки (2011—2014 рр.). За цей період загальноосвітні експериментальні заклади пройдуть кілька етапів.

Підготовчий етап (2011 р.)

Аналіз реального стану реалізації особистісно орієнтованої моделі навчання та виховання у дошкільних навчальних закладах. Обговорення з педагогічними колективами можливості участі в експерименті. Діагностика стану фахової підготовки педагогічних працівників до роботи в нових умовах. Ознайомлення педагогічних працівників із методикою адаптивної освіти. Проведення тренінгів для вихователів ДНЗ. Підготовка обладнання для роботи з дітьми. Пілотна апробація окремих педагогічних практик адаптивної освіти.

Практичний етап (2012—2013 рр.)

На цьому етапі буде реалізовано основні завдання програми, виявлено дієві методи адаптивної освіти, здійснено обмін досвідом, проведено моніторинг прогресу кожної дитини.

Узагальнювальний етап (2013—2014 рр.)

На цьому етапі буде проаналізовано, узагальнено і скореговано окремі підходи, складено методичні рекомендації для педагогів ДНЗ щодо упровадження елементів адаптивної освіти.

Очікувані результати: діти продемонструють позитивні тенденції в розвитку; педагоги оволодіють практиками адаптивної освіти.

База експерименту: ДНЗ № 63; ДНЗ № 82; ДНЗ № 273; ДНЗ № 512 м. Києва.

Учасники експерименту: методисти з дошкільного виховання районних науково-методичних центрів (Солом'янський, Печерський, Шевченківський райони); педагогічні колективи ДНЗ № 63; ДНЗ № 82; ДНЗ № 273; ДНЗ № 512; ДНЗ № 377.

Опис наявного забезпечення дослідно-експериментальної роботи: учасники експерименту — педагогічні колективи, методисти РНМЦ, зорієнтовані на педагогічні інновації та експериментування; у дошкільних навчальних закладах буде активно запроваджуватися особистісно орієнтована модель, усі дошкільні навчальні заклади будуть повністю укомплектовані педагогами, які мають належну фахову кваліфікацію.

Опис необхідного забезпечення дослідно-експериментальної роботи: бракує дидактичних матеріалів, є потреба в підвищенні рівня обізнаності педагогів щодо специфіки адаптивної освіти; колективам дошкільних закладів необхідно створити організаційні комітети (творчі групи), спрямовані на реалізацію програми експерименту.

Інформація про авторів педагогічної ініціативи. Науковці Університету прикладних наук «Фонтіс» (Нідерланди) Рія Смейерс, Тон Шоутен, Якоб Арте узагальнили сучасні зарубіжні підходи щодо організації адаптивної освіти дошкільників і на цій основі запропонували освітню технологію для апробації в дошкільних навчальних закладах України. Проект реалізовувався Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» спільно з науковцями Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти НАПН України. Одним із сертифікованих тренерів та координаторів реалізації проекту була Наталія Михайлівна Дятленко, завідувач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент. Зміст підходів щодо підготовки педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів до впро-

вадження елементів адаптивної освіти відображено у посібнику «Використання інноваційних освітніх технологій для підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів», автори: Р. Смієрс, М. Машовець, Ю. Найда.

Науковий керівник: Дятленко Наталія Михайлівна, завідувач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент.

Науковий консультант: Крикун Анастасія Юріївна, старший викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

СКЛАД

науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи

1. Дятленко Н.М. — науковий керівник, завідувач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент, тел.: 553-37-11; 294-40-47; 050-444-03-16.

- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

Фінансове забезпечення: фінансування дослідно-експериментальної роботи здійснюється за рахунок коштів районних бюджетів та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Науковий керівник
Керівники дошкільних навчальних закладів

Наталія Дятленко

Зразок програми дослідно-експериментальної роботи
регіонального (всеукраїнського) рівня у навчальному закладі

ПРОГРАМА

дослідно-експериментальної роботи
«Педагогічні практики адаптивної освіти дошкільників»

Термін: 2011—2014 рр.

№ п/п	Зміст	Відповідальний	Термін виконання
1. Підготовчий етап			
1.1	Провести в колективах та батьківських громадах дошкільних навчальних закладів обговорення основних ідей та завдань експерименту	Керівники ДНЗ	Березень 2011 р.
1.2	Розробити заявку на проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Педагогічні практики адаптивної освіти дошкільників» та підготувати відповідну документацію	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	Березень 2011 р.
1.3	У дошкільних навчальних закладах створити ініціативні творчі групи з питань реалізації програми проведення дослідно-експериментальної роботи	Керівники ДНЗ	Травень 2011 р.
1.4	Розробити та затвердити календарні плани дослідно-експериментальної роботи	Керівники ДНЗ	Травень 2011 р.
1.5	Здійснити систему моніторингу щодо обізнаності педагогів у питаннях організації адаптивної освіти (розробити опитувальники та схеми самоаналізу педагогічної діяльності)	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	Травень 2011 р.
1.6	Провести серію семінарів-тренінгів для підвищення професійної компетентності педагогів з означеної проблеми	Науковий керівник експерименту	Вересень-грудень 2011 р.

№ п/п	Зміст	Відповідальний	Термін виконання
1.7	Розробити та виготовити дидактичне та методичне оснащення для здійснення експерименту	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	Травень-грудень 2011 р.
1.8	Залучити до співпраці громадські, партнерські, шефські організації	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	На всіх етапах експерименту
1.9	Провести круглий стіл з питань обговорення результатів підготовчого етапу експерименту	Науковий керівник	Грудень 2011 р.
1.10	Скласти звіти про результати підготовчого етапу експерименту	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	Грудень 2011 р.
1.11	Апробувати окремі педагогічні практики і скласти підгук (за вибором)	Керівники ДНЗ	Грудень 2011 р.
2. Практичний етап			
2.1	Засідання науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи щодо реалізації програми експерименту	Науковий керівник, члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	1 раз на півріччя
2.2	Висвітлювати на сайтах ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка, РУО, навчальних закладів інформацію щодо перебігу експерименту та досвіду роботи в системі адаптивної освіти	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи та творчих груп, педагоги — учасники експерименту	На всіх етапах експерименту

№ п/п	Зміст	Відповідальний	Термін виконання
2.3	Створити банк педагогічних практик адаптивної освіти	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи та творчих груп	2011—2012 рр.
2.4	Провести семінари з обміну досвідом між педагогами — учасниками експерименту	Члени науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи	4 семінари впродовж практичного етапу
2.5	Організація постійно діючого консультативного пункту для педагогів — учасників експерименту	Науковий керівник	Протягом усього експерименту
2.6	Моніторинг ефективності та доцільності застосування окремих практик адаптивної освіти	Керівники ДНЗ	Грудень 2012 р.
2.7	Розробити методичні рекомендації щодо застосування окремих практик втручання	Вихователі-методисти ДНЗ	Грудень 2012 р.
2.8	Здійснити узагальнення результатів моніторингу прогресу дітей та оформити відповідні довідки	Вихователі-методисти ДНЗ	Кожні три місяці
3. Узагальнювальний етап			
3.1	Підбити підсумки та підготувати звіти за результатами експериментального дослідження	Науковий керівник, керівники ДНЗ	Листопад 2014 р.
3.2	Розробити методичні рекомендації щодо застосування практик адаптивної освіти в умовах суспільного дошкільного виховання	Науковий керівник, керівники ДНЗ	Жовтень 2014 р.

Науковий керівник
Керівники дошкільних навчальних закладів

Дятленко Н.М.

Зразок листа-клопотання від районного управління освіти щодо проведення
у навчальному закладі дослідно-експериментальної роботи
регіонального (всеукраїнського) рівня

Начальнику
Головного управління освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)

ПІБ

Шановна (ий) _____!

Управління освіти _____
(назва району)

районної в м. Києві державної адміністрації просить Вашого дозволу на прове-
дження дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського)
рівня в _____
(назва закладу)

за темою: « _____ ».

Термін проведення експерименту _____.

Науковий керівник _____.

З повагою,
начальник _____
(Підпис)

ПІБ

(Дата)

ПІБ виконавця
тел.:

Зразок плану звіту за етапами дослідно-експериментальної роботи
у навчальному закладі про хід і результати
експериментального дослідження

План звіту на Вченій раді
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
за етапами дослідно-експериментальної роботи у

(повна назва навчального закладу, на базі якого проводиться експеримент)

про хід і результати експериментального дослідження

1. Тема *дослідно-експериментальної роботи* та номер наказу ГУОН КМДА, яким вона затверджена.
2. Керівники експерименту.
3. Назва, терміни та завдання відповідного етапу *дослідно-експериментальної роботи* згідно із завданнями програми.
4. Звіт про виконання завдань етапу дослідження. (Результати дослідження подавати відповідно до послідовності завдань із зазначенням конкретно виконаної діяльності, отриманих результатів із доказовими матеріалами на їх підкріплення.)
5. Використані діагностичні методики та технології (психодіагностики, соціометрія та ін.): назва, автор.
6. Результати моніторингу експериментальних і контрольних груп. (Подавати у таблицях, діаграмах, графіках тощо. Відобразити динаміку змін за період експериментального дослідження та зробити аналіз отриманих результатів.)
7. Непередбачені результати.
8. Перелік основних друкованих праць за темою експериментального педагогічного дослідження.
9. Загальний висновок. (Повинен відображати результативність, доцільність та ефективність експерименту.)
10. У додатках подаються матеріали, які підтверджують результати експериментальної діяльності навчального закладу.
11. Звіт підписується директором навчального закладу та науковим керівником експериментального педагогічного дослідження, завіряється печаткою навчального закладу.

Зразок листа-клопотання про припинення
дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня
у навчальному закладі

Начальнику управління освіти

районної в м. Києві державної адміністрації

(ПІБ)

Шановна (ий) _____!

Адміністрація _____
(назва закладу)

просить дозволу припинити дослідно-експериментальну роботу регіонального
рівня за темою: « _____ »

(причина припинення)

З повагою,
директор загальноосвітнього
(дошкільного) навчального закладу № _____

(Підпис,
печатка) _____ ПІБ

(Дата)

Зразок плану підсумкового звіту навчального закладу
про хід і результати експериментального дослідження

План підсумкового звіту

(повна назва навчального закладу, на базі якого проводиться експеримент)

про хід і результати експериментального дослідження

1. Тема дослідно-експериментальної роботи та номер наказу ГУОН КМДА, яким вона затверджена.
2. Терміни та завдання експериментального педагогічного дослідження.
3. Очікувані результати експериментального педагогічного дослідження відповідно до завдань програми.
4. Звіт про виконання кожного завдання програми.
5. Використані діагностичні методики та технології (психодіагностики, соціометрія та ін.): назва, автор.
6. Зведені (у таблиці, діаграми тощо) результати моніторингу експериментальних і контрольних груп, які відображають динаміку змін за весь період експериментального педагогічного дослідження.
7. Підсумковий аналіз результатів моніторингу.
8. Непередбачені результати.
9. Короткі анотації до матеріалів, розроблених у ході експериментального педагогічного дослідження (методичні рекомендації, моделі, технології, методики, програми, підручники, посібники, робочі зошити та ін.).
10. Перелік основних друкованих праць за темою експериментального педагогічного дослідження.
11. Висновок про доцільність упровадження у навчально-виховний процес.
12. Підписують звіт директор навчального закладу та науковий керівник експериментального педагогічного дослідження і завіряють печаткою.

Звіт подається методисту РНМЦ на електронному та паперовому носіях протягом місяця після семінару, на якому було підбито підсумки здійсненої науково-дослідної роботи (Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5).

До звіту обов'язково додаються зазначені нижче матеріали:

1) відповідальними керівниками експерименту (директорами шкіл):

– папка з усіма матеріалами звітної періоду, які висвітлюють результати експериментального педагогічного дослідження, відповідно до викладених у програмі завдань (ксерокси публікацій, методичні рекомендації, моделі, технології, методики, програми, підручники, посібники, робочі зошити тощо);

- рецензії на програми навчальних курсів;
- експертна оцінка відповідних науково-методичних рад щодо використання підручників, посібників, робочих зошитів;

2) науковим керівником експерименту:

- доповідна аналітична записка про результати проведення експериментального дослідження (якщо база експериментального дослідження охоплює більше, ніж один навчальний заклад).

Додаток 9

Перелік дослідно-експериментальних програм регіонального рівня

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
1	Народознавство України: народи великої України. Квасиця І.Ю., президент Західно-Української Асоціації «Спадщина України», асистент кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка	ДНЗ № 100 «Казака», ДНЗ № 498, ДНЗ № 647, ШЛС «Перевесло», ШЛС «Дивосвіт», СЗШ № 193, СШ № 75, СШ № 260, СШ № 329 «Логос»	вул. Урлівська, 21а, вул. Інститутська, 14а, вул. Бабушкіна, 25а, вул. Урлівська, 19а, вул. П. Запорожця, 8а, вул. Світлицького, 22, вул. Іванова, 11, вул. Якубовського, 76, вул. Урлівська, 196	
2	Психолого-педагогічне управління навчальною діяльністю соціально незадовбаних учнів та учнів із затримкою психічного розвитку в умовах середньої загальноосвітньої школи. Пархоменко І.М., заступник начальника управління освіти Оболонського району м. Києва, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 231	вул. Богатирська, 2в	2008–2015
3	Рівневе навчання та рівнево-ступеневе оцінювання. Мартиненко С.М., завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор	Політехнічний ліцей НТУУ «КПІ»	просп. Перемоги, 37	2005–2013

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
4	Соціально-педагогічні аспекти організації інклюзивної освіти дітей з вадами слуху в умовах початкової школи. Пархоменко І.М., заступник начальника управління освіти Оболонського району м. Києва, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 233	вул. Л. Гавро, 22а	2009–2015
5	Створення моделі білінгвального загальноосвітнього навчального закладу. Полюк І.С., завідувач кафедри теорії та практики перекладу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», кандидат філологічних наук	СШ № 20	просп. Оболонський, 32б	2008–2014
6	Створення моделі індивідуального інтерактивного on-line-навчання дітей, які через тривалу хворобу не відвідують школу. Чміль А.І., заступник директора з навчально-методичної роботи ІШНІО Університету менеджменту освіти НАПН України, доктор технічних наук, професор	СШ № 210	вул. Л. Гавро, 22а	2009–2012
7	Школа повного дня. Хоружа Л.Л., проректор з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор	СШ № 329 «Логос», Ліцей «Престиж»	вул. Урлівська, 196, вул. Райдушна, 17б	2007–2012

8	Школа повного року навчання. Хоружа Л.Л., проректор з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор	СШ № 120	вул. Героїв Севастополя, 42а	2008–2013
9	Українська модель початкової школи Монтессорі. Жебровський Б.М., перший заступник Міністра освіти і науки, молоді та спорту України	СЗШ № 23, СЗШ № 279	с. Биківня, вул. Путивльська, 35, м-п Жуляни, вул. Леніна, 60	2007–2012
10	Профільне навчання на основі індивідуального вибору учнем траєкторії свого розвитку. Павленко О.П., начальник відділу науки, вищих навчальних закладів та євроінтеграції ГУОН КМДА, кандидат педагогічних наук, докторант Інституту вищої освіти НАПН України	ШДС Монтессорі	вул. Ентузіастів, 1/5	2006–2014
11	Взаємодія загальноосвітнього та вищого навчальних закладів з удосконалення підготовки майбутніх учителів технологій. Жернокаєва І.В., директор науково-методичного центру підготовки майбутніх учителів технологій і професійного навчання Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова	Гімназія № 191 ім. П. Тичини Ліцей митної справи № 144 ім. Г. Вашенка	вул. Серафимовича, 7а просп. Червонозорний, 6	2009–2014

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Термін (роки)
12	Проектування та апробація сценаріїв модульно-розвивальних занять з української мови. Фурман А.В., директор Н/П методології та економіки вищої освіти, завідувач кафедри соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету, доктор психологічних наук, професор, академік АН вищої школи України, автор модульно-розвивальної інноваційної моделі навчання, головний редактор журналу «Психологія і суспільство»	Ліцей № 157	просп. Оболонський, 12в, просп. Героїв Сталін-града, 23а	2009—2013
13	Використання ейдетичних методів навчання для розкриття та розвитку обдарованості учня на основі реалізації принципів науково-педагогічного проекту «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СЗШ № 238	вул. Закревського, 356	2009—2014
14	Вплив інтегративно-діяльнісного підходу на формування та розвиток обдарованості дитини на основі реалізації принципів науково-педагогічного проекту «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СЗШ № 90, СЗШ № 147	вул. Січневого повстання, 22, просп. Лісовий, 17в	2009—2014

15	Вплив інтегративно-діяльнісного підходу на розкриття та розвиток інтелектуальних здібностей особистості за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СЗШ № 221, СЗШ № 250, СЗШ № 251 ім. Хо Ши Міна, СЗШ № 152	вул. Кудряшова, 12/14, просп. Маяковського, 496, вул. Закревського, 11а, вул. Курчатова, 18/1	2009—2014
16	Вплив інтегративно-діяльнісного підходу на формування та розвиток природничо-математичних здібностей учнів за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СЗШ № 213	просп. Лісовий, 336	2009—2014
17	Застосування діяльнісного методу навчання у викладанні природничо-математичних дисциплін за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СШ № 307	вул. Лисківська, 46	2009—2014
18	Реалізація технології особистісно орієнтованого навчання за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	ІШ № 312	вул. Каштанова, 12	2009—2014

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
19	Розвиток інтелектуальної складової особистості учня початкової школи на засадах інтегративно-діяльнісного підходу за науково-педагогічним проєктом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	Гімназія № 261	вул. Вербицького, 7	2009–2014
20	Розвиток творчих здібностей особистості на основі впровадження принципів науково-педагогічного проєкту «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СЗШ № 248	вул. Закревського, 45Б	2009–2014
21	Розроблення моделі впровадження інтегративно-діялісного підходу до вивчення природничо-математичних дисциплін за науково-педагогічним проєктом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	СПШ № 202	просп. Лісовий, 22а	2009–2014
22	Формування загальнонавчальних компетентностей учнів за науково-педагогічним проєктом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук, доцент	Ліцей «Еко» № 198	вул. Тулузі, 3	2010–2014

23	Інтеграція освітнього та реабілітаційного процесів для учнів з порушенням опорно-рухового апарату в умовах початкової школи. Пархоменко І.М., заступник начальника управління освіти Обласного району м. Києва, кандидат педагогічних наук	ПШ № 268	просп. Героїв Сталінграда, 43а	2010–2014
24	Створення загальношкільної моделі художньо-естетичного розвитку учнів. Канювець С.В., старший науковий співробітник відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 245	вул. Північна, 26	2010–2015
25	Формування та розвиток інтелектуальних здібностей учнів при вивченні предметів природничо-математичного циклу за науково-педагогічним проєктом «Росток». Пушкарьова Т.О., начальник відділу менеджменту освіти і вивчення педагогічного досвіду ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 286	вул. Заболотного, 6а	2010–2014
26	Театральний клас. Короченко Є.Г., доцент кафедри майстерності актора і режисури драми Київського національного університету театру, кіно та телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого	СПШ № 23	вул. Путивльська, 35	2010–2014
27	Школа здоров'я. Маруєнко І.М., завідувач кафедри анатомії і фізіології людини Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка	СПШ № 23	вул. Путивльська, 35	2010–2015

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
28	Психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу з предметним викладанням у початковій школі. Кочерга О.В., заступник директора ІНПО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент	СШ № 112 ім. Т. Шевченка	вул. Червоноармійська, 78	2010–2015
29	Упровадження мультипрофільного навчання в середній загальноосвітній школі. Якшай Я.Ю., завідувач кафедри методики природничо-математичної освіти і технологій ІНПО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат хімічних наук	СЗШ № 104, НВК № 240 «Соціум»	вул. Лісна, 28, просп. Героїв Сталін- града, 39г,	2010–2014
		СШ № 214, СЗШ № 226	просп. Оболонський, 9а, вул. Прирічна, 9є	2011–2015
		СЗШ № 66, СЗШ № 184	вул. Каунаська, 2, вул. І. Вільде, 5	2012–2017
		Гімназія № 257 «Синьоозерна», СШ № 252, гімназія № 167	просп. Рад. України, 76, вул. З. Гайдай, 10в, просп. Возз'єднання, 12	2012–2017

30	Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами (вадами мовлення) через упровадження інклюзивної освіти. Жук В.В., завідувач лабораторії сурбпедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України	СЗШ № 184, СЗШ № 141	вул. І Вільде, 5, б-р О. Давидова, 5	2010–2015
31	Викладання природничо-математичних дисциплін на основі інтерактивно-діяльнісного підходу за науково-педагогічним проєктом «Росток». Пушкаріова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 160	вул. Російська, 45	2010–2014
32	Формування інтегрованих уявлень учнів про навколишній світ за науково-педагогічним проєктом «Росток». Пушкаріова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СШ № 110 ім. К. Галупенка з поглибленим вивченням французької мови	вул. Козача, 5	2010–2014
33	Формування особистості учня, здатної до самореалізації, на основі впровадження принципів науково-педагогічного проєкту «Росток». Пушкаріова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 111 ім. С.А. Ковпака	вул. Здобувівська, 76	2010–2014
34	Інтеграція дітей із синдромом Дауна в спеціальне освітнє середовище. Макарух Н.О., завідувач лабораторії психофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, кандидат психологічних наук	Спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 26 для дітей з вадами розумового розвитку	б-р Червона, 1	2011–2016

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
35	Соціально-педагогічні умови впровадження «Технології психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дитиною „Радість розвитку“» у дошкільних навчальних закладах. Піроженко Т.О., завідувач лабораторії психології дошкільника Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, доктор психологічних наук	ДНЗ № 523, ДНЗ № 580 «Ольвія», ДНЗ № 589, ДНЗ № 613, ДНЗ № 661	вул. Л. Гавро, 8б, вул. П. Панча, 7а, вул. Тимошенка, 3б, вул. Озерна, 8а, вул. Прирічна, 3	2010–2013
36	Здорова дитина – успішна родина – стабільна країна. Денисюк І.В., доцент кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат психологічних наук	Український гуманітарний ліцей Київського національного університету імені Тараса Шевченка	пров. І. Козловського, 3	2010–2015
37	Моніторинг діяльності навчального закладу «Школа повного дня». Хоружа Л.Л., проректор з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор	Гімназія «Ерудит»	вул. Туликова, 27	2011–2015
38	Організація тьюторського супроводу допрофесійної підготовки та профільного навчання в інклюзивному загальноосвітньому навчальному закладі. Пархоменко І.М., заступник начальника управління освіти Оболонського району, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 168	вул. Озерна, 2	2011–2016

39	Система психолого-педагогічних методів у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання. Максименко С.Д., директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук	Києво-Печерський ліцей № 171 «Лідер»	вул. Лейпцизька, 11	2011–2020
40	Взаємодія загальноосвітнього та вищого навчального закладів з удосконалення підготовки майбутніх вчителів інформатики. Сергієнко В.П., заступник директора Інституту інформатики, завідувач кафедри комп'ютерної інженерії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор	СШ № 91	пров. Чеховський, 4а	2011–2016
41	Вплив християнських традицій українського народу на формування цінностей здорового способу життя. Гацько О.В., старший викладач кафедри фізичного виховання Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка	СЗШ № 5	вул. Тимирязівська, 36	2011–2016
42	Педагогічні практики адаптивної освіти дошкільників. Датченко Н.М., завідувач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІНПО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент	ДНЗ № 63, ДНЗ № 82, ДНЗ № 512, ДНЗ № 273, ДНЗ № 377	вул. Калетський Гай, 5, вул. Дегтярівська, 32, вул. Балзака, 46б, б-р Лесі Українки, 9а, вул. Шота Руставелі, 6	2011–2014

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
43	Розвиток творчого потенціалу дитини з урахуванням її індивідуальних можливостей та нахилів за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 201	б-р Перова, 14а	2011–2015
44	Формування загальнонавчальних компетентностей учнів на засадах інтегративно-діяльнісного підходу за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 275	вул. Маяковського, 3	2011–2016
45	Психолого-педагогічні та методичні основи побудови навчання як цілісного творчого процесу на основі принципів науково-педагогічного проекту «Росток». Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СШ № 31	вул. Березняківська, 6	2011–2015

46	Вплив інтегративно-діяльнісного підходу на розвиток обдарованості дитини за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 99	вул. Червонооткацька, 12	2011–2016
47	Розробка та упровадження моделі «Школа повного дня» в практику діяльності загальноосвітнього навчального закладу». Хоружа Л.Л., проректор з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор	СЗШ № 25	вул. Володимирська, 1	2011–2015
48	Вплив інтегративно-діяльнісного підходу на розвиток обдарованості дитини за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЛВК «Лілея»	вул. Ф. Пушиної, 52	2011–2015
49	Організаційно-педагогічні умови розвитку обдарованості учнів на інтегративно-діяльнісній основі у системі природничо-математичної освіти за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СШ № 194 «Перспектива»	вул. Героїв Дніпра, 106	2011–2015

№ п/п	Назва експерименту, наукове керівництво	Навчальний заклад	Адреса	Терміни (роки)
50	Інтеграція змісту навчальних предметів засобами педагогічного дизайну. Вдовченко В.В., науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв	Кловський ліцей № 77	вул. Шовковична, 25	2011–2016
51	Включення дітей зі зниженим слухом в інклюзивний освітній простір дошкільного навчального закладу. Пархоменко І.М., заступник начальника освіти Оболонського району, кандидат педагогічних наук	ДНЗ № 602	вул. 3. Гайдай, 1а	2011–2015
52	Інклюзивна освіта для дітей з розладами аутичного спектру в дошкільних навчальних закладах. Скрипник Т.В., завідувач лабораторії корекції розвитку дітей з аутизмом Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор психологічних наук	ДНЗ № 291	вул. Прирічна, 29	2011–2016
53	Вплив баламетрики на психофізичний розвиток дітей з особливими освітніми потребами у навчально-корекційному процесі. Кочерга О.В., заступник директора ІНПО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент	Спеціальна школа-інтернат № 26 для дітей з вадами у розумовому розвитку.	б-р Перова, 1	2011–2014

54	Використання елементів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі СШДС «Київочка». Дудар О.В., старший викладач кафедри методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання ІНПО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат історичних наук	СШДС «Київочка»	вул. Шамрила, 7а	2011–2015
55	Реалізація інтегративно-діяльнісного підходу у навчально-виховному процесі початкової та основної школи на основі принципів науково-педагогічного проекту «Росток». Пушкарєва Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	ССЗШ № 264	вул. Бальзака, 8г	2012–2016
56	Формування загальнонавчальних компетентностей учнів на засадах інтегративно-діяльнісного підходу за науково-педагогічним проектом «Росток». Пушкарєва Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	СЗШ № 104 ім. О. Ольжича, НВК № 240 «Сошун»	вул. Лісна, 28, просп. Героїв Сталінграда, 39г	2012–2017
57	Технологічне забезпечення індивідуалізації навчання учнів в умовах гімназії. Князева О.В., учитель біології гімназії № 136, кандидат педагогічних наук	Гімназія № 136	вул. Ентузіастів, 29/13	2012–2017

Перелік дослідно-експериментальних програм всеукраїнського рівня

№ п/п	Експериментальна база	Тема дослідно-експериментальної роботи	Науковий керівник	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України; термін реалізації
1	СЗШ № 231, СЗШ № 168, ШДС «Паросток», НВК «Барвинок»	Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, шляхом запровадження їх інклюзивного навчання	Засенко В.В., директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України	№ 1087 від 01.12.2008; 2008—2013 рр.
2	СШ № 85	Військово-патріотичне виховання як невід'ємна складова громадянського становлення учнів	Балабін В.В. начальник Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кандидат філософських наук, доцент, генерал-майор	№ 792 від 04.08.2010; 2010—2015 рр.

3	Гімназія «Діалог», Гімназія «Потенціал», СШ № 96, СЗШ № 161, СШ № 41, СЗШ № 1, ПШ № 295, ДНЗ № 71, ДНЗ № 277, ДНЗ № 251, ШДС «Перші сходинки»	Вибір успішної професії	Сергієнкова О.П., завідувач кафедри загальної, вікової, педагогічної психології Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук	№ 856 від 15.09.2008; 2008—2014 рр.
4	СШ № 305	Науково-педагогічний проєкт «Росток»	Пушкарьова Т.О., заступник директора ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, начальник відділення наукової роботи, інноваційної діяльності та менеджменту освіти, кандидат педагогічних наук, доцент	№ 369 від 10.05.2007; 2007—2012 рр.
5	СШ № 131, СЗШ № 185, СЗШ № 72, СШ № 287, СШ № 75, СШ № 17			№ 251 від 18.03.2009; 2009—2014 рр.
6	Гімназія «Кислород», Могиланський колегіум, Ліцей № 100 «Поділ»		Малігон В.М., доктор педагогічних наук, професор, академік-засновник НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України	№ 260 від 23.03.2009

№ п/п	Експериментальна база	Тема дослідно-експериментальної роботи	Науковий керівник	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України; термін реалізації
7	Ліцей № 293, Український коледж ім. В. Сухомлинського (СШ № 272)	Інтелект України		№ 790 від 14.07.2011; 2011—2018 рр.
8	Ліцей № 293	Створення та реалізація інноваційної моделі навчально-виховного об'єднання «дошкільний навчальний заклад — спеціалізована школа І-ІІ ступенів — ліцей — коледж — вищий навчальний заклад»		№ 839 від 27.07.2011
9	СШ № 31, СШ № 209, СЗШ № 219, СШ № 3, СШ № 304, СШ № 194 «Перспектива», Коледжум «Олімп», НВК № 240 «Соціум», ДНЗ № 412, ДПЗ № 474	Дидактико-методична система розвитку дитячої творчості у межах навчально-виховного процесу дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу	Митник О.Я., професор кафедри педагогіки початкової освіти та методик викладання природничо-математичних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук	№ 843 від 27.07.2012; 2011—2016 рр.

10	Український коледж ім. В. Сухомлинського (СШ № 272)	Науково-методичне супроводження процесу особистісного розвитку колектив у контексті тисячолітньої духовної культури українського народу		№ 810 від 02.09.2009; 2009—2015 рр.
11	ШДС «Софія»	Розвиток вальдорфської педагогіки в Україні	Кремінський Б.Г., завідувач відділом роботи з обдарованою молоддю Наукovo-методичного центру середньої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України; Кавалеров В.А., директор Одеського інституту удосконалення вчителів; Мальцева Н.С., голова Асоціації вальдорфських ініціатив в Україні	№ 363 від 6.05.2001; 2001—2014 рр.
12	СШ № 214, СЗШ № 194 «Перспектива», СЗШ № 233, СЗШ № 245, ПШ № 244, Школа-інтернат № 22	Організаційно-педагогічні умови використання інформаційних комп'ютерних технологій у позаурочній діяльності учнів початкової школи	Журавльова Л.А., директор Центру інформаційних технологій, кандидат технічних наук, доцент	№ 799 від 11.09.2007; 2007—2012 рр.
13	СШ № 16	Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості учнів загальноосвітніх навчальних закладів	Киричук В.О., докторант, доцент кафедри психології Центрального ІНІО НАНУ України	№ 580 від 06.07.2007; 2007—2012 рр.

№ п/п	Експериментальна база	Тема дослідно-експериментальної роботи	Науковий керівник	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України; термін реалізації
14	Гімназія «Пріоритет»	Школа життєвого успіху	Бех І.Д., директор Інституту проблем виховання України, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук	№ 14 від 12.01.2009; 2008–2014 рр.
15	Гімназія «Консул» № 86	Розвиток життєвих компетенцій гімназистів в умовах інноваційного особистісно орієнтованого освітнього простору гімназії	Ермаков І.Г., старший науковий співробітник ІТЗО Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат педагогічних наук	№ 1005 від 26.10.2010; 2010–2015 рр.
16	Український гуманітарний ліцей Київського національного університету імені Тараса Шевченка	Удосконалення акмеологічної системи ліцею як варіативної моделі акмеологічного навчального закладу	Сазоненко Г.С., директор гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук	№ 924 від 04.10.2010; 2010–2016 рр.
17	Гімназія № 34 «Либідь»	Школа як осередок здорового способу життя в громаді	Бех І.Д., директор Інституту проблем виховання України, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук	№ 776 від 26.08.2008; 2008–2013 рр.

18	Німецько-українська міжшкільна школа в м. Києві	Школа рівних можливостей	Буренко В.М., завідувач кафедри методики мов та літератури ІІПО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук	№ 1054 від 23.11.2009; 2011–2015 рр.
19	СШ № 304	Оптимізація інформаційних мережних ресурсів для забезпечення дослідницької діяльності учнів при вивченні природничих наук	Стрижак О.Є., завідувач відділу Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, радник директора Інституту обдарованої дитини НАПН України, кандидат технічних наук	№ 1936 від 02.06.2011; 2011–2016 рр.

Ковальчук Василь Іванович, завідувач НДЛ експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент.

Шапаренко Галина Василівна, старший науковий співробітник НДЛ експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Базиль Людмила Олександрівна, молодший науковий співробітник НДЛ експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, науковий кореспондент відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Чорнобай Юлія Вікторівна, молодший науковий співробітник НДЛ експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Кукоба Наталія Миколаївна, молодший науковий співробітник НДЛ експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

<i>ПЕРЕДМОВА</i>	3
Нормативно-правове забезпечення дослідно-експериментальної роботи у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах	5
Класифікація досліджень	5
Алгоритм надання статусу експериментального навчального закладу	7
Порядок звітування про перебіг та результати дослідно-експериментальної роботи	9
Вимоги до визначення наукового апарату дослідно-експериментальної роботи	10
ДОДАТКИ	28
<i>Додаток 1. Наказ МОН України «Про внесення змін до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» № 1054 від 23.11.2009 р.</i>	28
<i>Додаток 2. Зразок листа-клопотання на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня у навчальному закладі</i>	37
<i>Додаток 3. Зразок заявки на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня у навчальному закладі</i>	38

<i>Додаток 4. Зразок програми дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня у навчальному закладі.....</i>	<i>43</i>
<i>Додаток 5. Зразок листа-клопотання від районного управління освіти щодо проведення у навчальному закладі дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня</i>	<i>46</i>
<i>Додаток 6. Зразок плану звіту за етапами дослідно-експериментальної роботи у навчальному закладі про хід і результати експериментального дослідження</i>	<i>47</i>
<i>Додаток 7. Зразок листа-клопотання про припинення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня у навчальному закладі</i>	<i>48</i>
<i>Додаток 8. Зразок плану підсумкового звіту навчального закладу про хід і результати експериментального дослідження</i>	<i>49</i>
<i>Додаток 9. Перелік дослідно-експериментальних програм регіонального рівня.....</i>	<i>51</i>
<i>Додаток 10. Перелік дослідно-експериментальних програм всеукраїнського рівня.....</i>	<i>66</i>
ВІДОМОСТІ ПРО УКЛАДАЧІВ	72

Навчальне видання

Організація дослідно-експериментальної роботи у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах

Методичні рекомендації

Укладачі:

*В.І. Ковальчук, Г.В. Шапаренко,
Л.О. Базиль, Ю.В. Чорнобай, Н.М. Кукоба*

За зміст поданих матеріалів відповідають автори.

*Видання підготовлене до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка*

*Завідувач НМЦ видавничої діяльності,
директор видавництва М.М. Прядко
Головний редактор Т.В. Карбовнича
Редактор Н.І. Гетьман
Дизайнер Т.В. Нестерова
Верстальник А.В. Цебренько*

*Поліграфічна група: А.А. Богадельна, Д.Я. Ярошенко,
О.М. Дзень, Г.О. Бочарник, В.В. Василенко*

Підписано до друку 08.08.2012 р. Формат 60×84/16.

Ум. друк. арк. 4,41. Обл.-вид. арк. 4,05. Наклад 50 пр. Зам. № 2-103.

Київський університет імені Бориса Грінченка.

04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2.

Свідцтво суб'єкта видавничої справи Серія ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порухення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.